

GRAZAT

MEDLEMSBLAD FOR BÆVERE OG ULVE • NR. 3 AUGUST 2012 • SPEJDERNET.DK/GRAZAT

*Hvad er poronkäristys?
Bor der stadig ulve i Sverige?
Hvad hedder verdens største ø?*

Tema

NORDEN

KFUM-SPEJDERNE I DANMARK · GRAZAT 3/2012 · 3

DANMARK

Dannebrog er det ældste flag i verden der stadig er i brug. De andre nordiske flag er lavet efter Dannebrog design. Ifølge legenden faldt Dannebrog ned fra himlen ved slaget ved Lyndanisse i Estland i år 1219, og det gav danskerne mod, så de vandt slaget.

Hovedstad København

Areal 43.000 km²

Indbyggere 5,9 mio

NORGE

Norges flag er fra 1821. Det blå kors symboliserer foreningen mellem Norge og Sverige, som varede fra 1814-1905.

Hovedstad Oslo

Areal 385.200 km²

Indbyggere 5 mio

ISLAND

Islands flag er fra 1944, hvor Island blev uafhængigt fra Danmark. Farverne symboliserer de elementer som skabte Island: ild, is og vand.

Hovedstad Reykjavik

Areal 103.000 km²

Indbyggere 311.000

GRØNLAND

Grønlands flag er fra 1985. Det hedder *Erfalasorput* på grønlandsk, som betyder "vort flag". Farverne er de samme som Dannebrog, fordi Grønland og Danmark har mange års tilknytning til hinanden. Cirklen symboliserer solen, der går ned i horisonten, og sommerens lys og varme. Det grønlandske flag har ikke noget kors, og det viser, at Grønland er uafhængigt af de andre nordiske lande.

Hovedstad Nuuk (Godthåb)

Areal 2.166.000 km²

Indbyggere 56.700

SVERIGE

Sveriges flag er helt tilbage fra 1500-tallet og derved en af de ældste nordiske flag.

Hovedstad Stockholm

Areal 445.000 km²

Indbyggere 9.325.000

ÅLAND

Flaget er fra 1953, og farverne er Ålands og Finlands rigsvåbenfarver.

Hovedstad Mariehamn

Areal 13.500 km²

Indbyggere 28.000

FINLAND

Finnerne kalder deres flag *Siniristilippu*, og det er ca. 110 år gammelt. Den hvide farve symboliserer sneen og den blå vandet i de mange tusind søer i Finland.

Hovedstad Helsinki

Areal 338.424 km²

Indbyggere 5,4 mio

FÆRØERNE

Det færøske flag er fra 1919 og hedder *Merkid*. Den hvide farve symboliserer den klare, blå himmel og bølgenes skumtoppe, og den røde og blå farve er de samme som på traditionelle færøske tørklæder – og en anerkendelse af Færøernes forbindelse til Island og Norge.

Hovedstad Torshavn

Areal 1.400 km² fordelt på 18 øer

Indbyggere 49.200

SELVSTYRENDE?

Selvstyre betyder, at et land får lov til mange ting selvom de faktisk hører til et *andet* land.

Grønland og Færøerne hører under Danmark, og Åland hører under Finland.

Alle tre lande har deres eget folketing og egne love. På Færøerne og Ålandsøerne hedder det *lagtinget*, på Grønland *hjemmestyret*.

SVERIGE

I Sverige spiser man meget vildt, fisk, bær, svampe og grøntsager. I Sverige hedder eftermiddagskaffe *fika*. Man bruger også det Store Kolde Bord som vi kender fra danske julefrokoster – det hedder *smörgåsbord*.

Janssons frestelse er ansjosgratin med kartofler, løg og fløde.

Surströmming er gæret fisk som spises på tyndbrød med kogte kartofler eller rå løg.

Lussekattar er boller med safran som spises d. 13. december.

FINLAND

I Finland spiser man fisk, vildt, bær, grøntsager og groft brød. I øst-finland spiser man meget kål og får – retter man har lånt fra Rusland. Man spiser ikke så meget fjerkræ og rødt kød, da det er dyrt i Finland.

Poronkäristys er strimler af stegt rensdyrkød serveret med kartoffelmos, syltede salte agurker og tyttebærsyltetøj.

Ruisleipä er et surdejsbrød bagt uden gær.

Porkkanalaatikko er gulerodsgatin.

NORGE

I Norge spiser man vildt, fisk, bær og grøntsager, men også får – og tørret fisk og kød. Som i Finland er man ret begejstret for får og kål. Og i Norge, der hedder den ret meget nemt *fårikål*.

Pinnekjøtt er saltet og tørret lammeribben som dampes over birkegrene – spises juleaften.

Myseost er en sød og skarp ost med en smag af karamel.

Multekrem er en dessert af multebær og flødeskum.

SÅ SKAL VI SPISE!

GRØNLAND

I Grønland spiser man især hval- og vildkød, fugle og fisk. Fårekød fås overalt ligesom årstidens grøntsager sammen med vilde bær fx sortebær og blåbær. Man spiser gerne friskfanget fisk tilberedt over åben ild på en flad sten – under åben himmel. Man kan også godt lide at drikke kaffe, te og spise kage hos hinanden – det hedder *kaffemik*.

Ammassat en tørret sildefisk.

Mattak er tørret hvalhud med spæk.

ÅLAND

På Åland spiser man masser af fisk og frisk frugt – man har mange frugtplantager på de nordlige øer.

Ålandspannkaka er pandekager lavet af grød fra dagen før og serveres med med flødeskum og sveskegrød.

Gratäng er aborre, æble, purløg og ost.

Svartbröd er mørkt brød som tager to dage at tilberede.

DANMARK

I Danmark spiser man *rigtig* meget kød, vi er dem i verden der spiser mest kød. Især kylling, svin og oksekød. Modsat de andre nordiske lande spiser vi ikke ret meget vildt, får og fisk, men vi er ligeså glade for grøntsager og bær.

Rødgrød med fløde er mange danskeres favoritdessert om sommeren.

Rygeost er surmælksost med kommen som ryges med halm.

Wienerbrød er butterdej med sukker på toppen.

ISLAND

På Island spiser man fisk, får og mælkeprodukter og kødet er ofte tørret eller røget. Som på Færøerne, gror man rodfrugter og kartofler, som man spiser rigtig meget af.

Lifrarpylsa er kogt leverpølse.

Svid er kogt fårehovede (dog uden hjerne og pels!).

Hardfiskur er vindtørret fisk.

Söl er tørret tang.

FÆRØERNE

På Færøerne spiser man masser af fisk og får. Som på Island og Grønland er man glad for tørret kød, og man spiser rigtig meget fisk, fx *fiskanettir* som er fiskeboller kogt i fårefedt. Kartofler og roer er nogle af de få grøntsager, der kan gro i den barske natur.

Garnatálg er en færøsk fårespecilitet. Tarmfedtet formes til en stor oval klump, som lufttørres. Den færdige *garnatálg* skæres i skiver, steges på en pande og spises som tilbehør til ræstfisk.

Skerpikjöt er tørret fårekød.

Los

GRØNLAND

Grønland har ikke så mange forskellige dyr. Der er kun 8 landpattedyr: **isbjørn**, **polarræv**, **rensdyr**, **snehare**, **moskusokse**, **lemming**, **hermelin** og **ulv**. De har mange slags **fisk** og **søfugle** samt **hvalros** og **sæler**, som udgør en vigtig del af maden på Grønland. Man kan også møde **delfiner** og mange slags **hvaler**.

Brun bjørn

Isbjørn

NORGE

I Norge er der mange slags dyr: **rensdyr**, **jærv**, **lemming**, **moskusokser**, **kronhjorte** og store dyr som **elge** og **bjørne**, mens ulve er sjældne. Norge har mange **søfuglekolonier** langs kysten, **havørne** og flere forskellige **sæler**. Ved Lofoten kan man komme på hvalsafari og se **kaskelot**, **spækhugger** og **blåhval**, og så er der **isbjørne** på Svalbard.

Jærv

Pukkelhval

Rensdyr

DANMARK

Danmark har frodige skove og mange fjorde og sunde, men dyrelivet er truet af forurening. Jorden er udnyttet for hårdt, og der er for mange byer. Før i tiden havde vi mere skov, men nu er 2/3 af landet marker. I et land uden bjerge kan man finde fugle i byen som normalt ville holde til i bjergene, sammen med **rotter**, **gråspurve** og **duer**. I villakvarterene kan man finde **pindsvin**, **husmår** og **ræv** og mange slags **fugle**. Livet i havet er ikke som de andre nordiske lande, fordi vandet omkring Danmark er meget lavvandet – nogle steder kan man dog se små **sæler**. Større fugle som **vandrefalk**, **havørn** og **hornugler** er meget sjældne. I skoven kan man se **dådyr**, **rådyr**, **hare**, **mår**, **ræv**, **grævling**, **egern** og **flagermus**.

Ræv

Mår

Sæl

Hare

Pindsvin

Egern

Mus

SVERIGE

Sverige har et varieret dyreliv, især **lækat**, **skovmår**, **egern**, **snehare** og **elg** er udbredt i det meste af Sverige. Sverige er det land med flest elge i verden. Man kan også se **bjørn** og **los**, mens **jærv** og **ulv** er sjældne. Ulve har været fredet siden 1960'erne, og der er omkring 250-300 ulve tilbage i Sverige. Sverige har et rigt fugleliv i de store skove – **ørnebestanden** har været truet, men de er nu på vej frem. I søer og elve er der masser af **fisk**.

Dådyr

Elg

FÆRØERNE

Fordi Færøerne ligger helt for sig selv, har de hverken krybdyr eller padder og ingen oprindelige arter af landpattedyr, de er alle indført. Det er fx **får** og **husmus**. Færøerne har kun 42 slags **fugle** men virkelig mange af hver. De har store fuglefjelde langs kysten med **lunder** (også kaldet **søpapegøjer**), **lomvier** og **mallemukker**. På Færøerne er der ca. 1.000 slags insekter mod ca. 20.000 i Danmark. **Gråsæler** er almindelige på Færøerne og så har de store flokke af **grindehvaler**.

Ulv

Lunde

ÅLAND

Åland har ca. 25 forskellige pattedyr. De største dyr er **kronhjorte** og **rådyr**. De har et mildt havklima og derfor mange slags fugle, bl.a. den truede **bjergand** samt **havørne**. De har også en del **gnavere**.

ISLAND

Pattedyr på Island er indført af mennesker, og der er kun syv: **rensdyr**, **mink**, **brune** og **sorte rotter**, **markmus**, **husmus** og **polarræv**. Polarræven har dog fundet vej uden menneskers hjælp. Island har også **hvaler** og **delfiner**, fx **blåhvaler**, som man ret nemt kan få at se. Island har den største koloni af **søpapegøjer** og **ænder** i verden. Selvom **islandske heste** ikke er vilde, er øen kendt for dem. Hestene er efterkommere efter vikingernes heste. Det barske klima har gjort dem til en hårdfør hesterace, som befolkningen har været afhængig af.

Islandske heste

Polarræv

FINLAND

Finlands dyreliv minder om Norge og Sverige: **ulv**, **bjørn**, **jærv**, **los**, **elge**. Ligesom i Norge har man genindført **bævere**, som var udryddet i en periode. Finlands fugleliv adskiller sig fra de to andre lande da de har flere **kongeørne** og **ugler** og minder om fuglelivet i Østeuropa. Finland har, ligesom Danmark, været hårde ved deres dyreliv ved voldsom skovindustri og forurening.

Havørn

NORDENS NATUR

GRØNLAND

Grønland er verdens største ø. Øen har mange dybe fjorde, høje bjerge og store mængder af øer og rev blandet med isbjerge og pakis langs kysten. Inde i Grønland har der samlet sig store mængder is og sne. På midten er det næsten altid frostvejr og isen smelter ikke. Lag på lag af sne og is danner den 1.500 m høje indlandsis. Grønland har kun 1 km² skov.

Gunnbjørns fjeld
Højeste punkt 3.700 m

Grønland
VERDENS største ø
på 2.166.086 km²

Pingvallavatn
Største sø 82 km²

Hvannadalshnúkur
Højeste punkt 2.119 m

Slættaratindur
Højeste punkt 882 m

Streymoy
Største ø 374 km²

FÆRØERNE

Vejret på Færøerne kan være meget vekslende. Sol og blå himmel kan skifte flere gange om dagen til stærk vind, storm, regn og tæt tåge. Der er ikke ret mange træer og buske på Færøerne, som har mange klipper og fjelde der er dækket af mos og lyng. Færøerne er det mindste af landene i Norden.

DANMARK

Danmark er omgivet af vand, og er delt op i tre store områder: Jylland, Sjælland og Fyn samt en del mindre øer. Selvom landet er lille, har det en af Europas længste kystlinjer og et varieret landskab. Bornholm er grundfjeld, Vestjylland har marker og enge og Nordjylland har sandede kyster og klitter. Skovene består stort set kun af bøgetræer. Over halvdelen af Danmark er marker og plantager. Selvom Danmark er det mindste af de fem store lande i Norden, bor her flest mennesker pr. km².

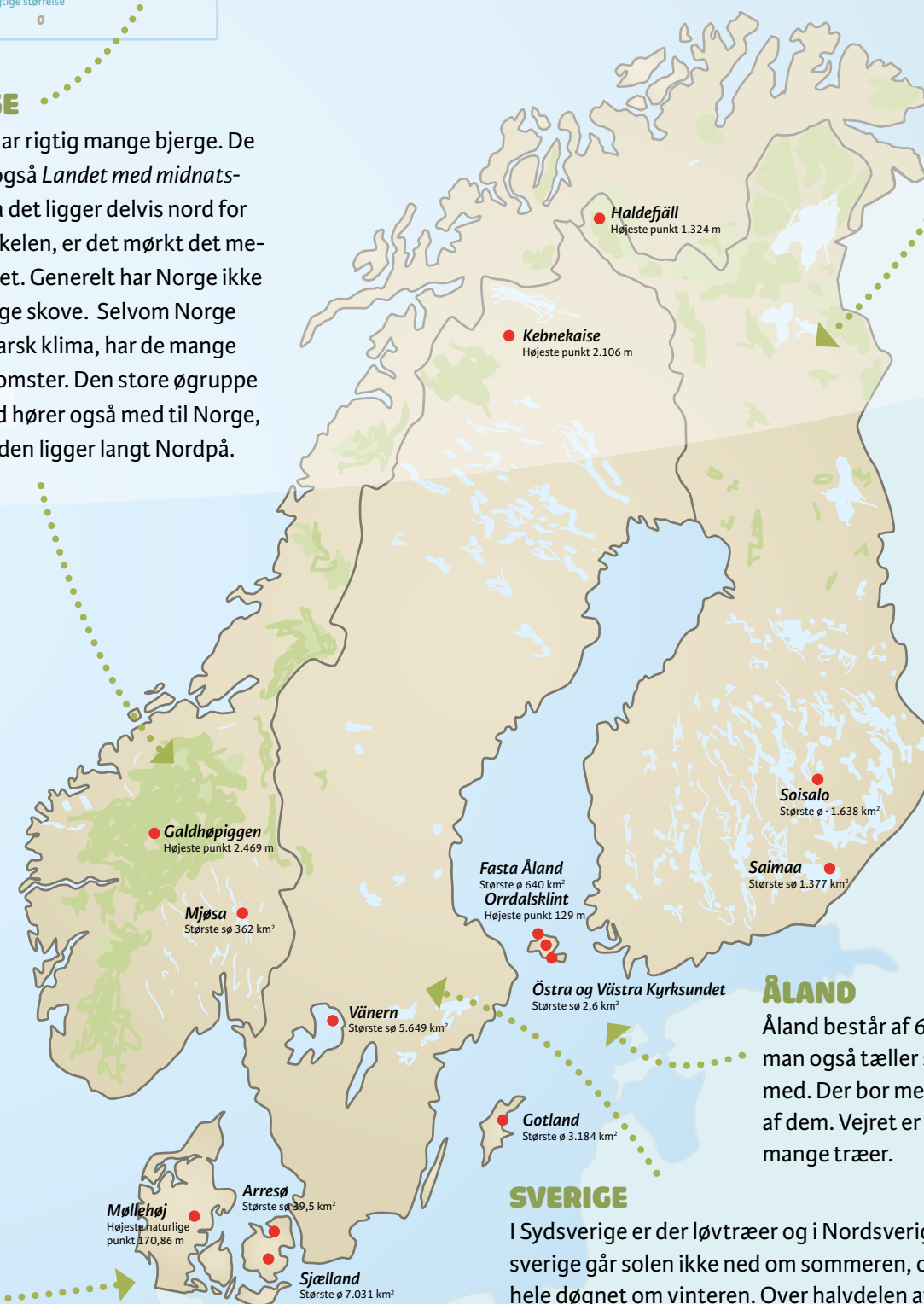

NORGE

Norge har rigtig mange bjerge. De kaldes også *Landet med midnats-solen*, da det ligger delvis nord for polarcirkelen, er det mørkt det meste af året. Generelt har Norge ikke ret mange skove. Selvom Norge har et barsk klima, har de mange slags blomster. Den store øgruppe Svalbard hører også med til Norge, selvom den ligger langt Nordpå.

FINLAND

I det sydlige Finland ligger der sne i 4-5 måneder om året, og temperaturen når under -20°C. Lapland i nord har bjerge og tundra. Som i Sverige, ligger den nordlige del af Finland over for polarcirkelen, så solen går ikke ned om sommeren og er helt væk om vinteren. Finland har 187.888 søer og 98.050 øer og kaldes også *Landet med de tusind søer*.

ÅLAND

Åland består af 6.757 øer, hvis man også tæller små klippeskær med. Der bor mennesker på ca. 60 af dem. Vejret er mildt og der er mange træer.

SVERIGE

I Sydsverige er der løvtræer og i Nordsverige fjeld. I Nordsverige går solen ikke ned om sommeren, og natten varer hele døgnet om vinteren. Over halvdelen af Sverige er skov og det meste af Sverige ligger oven på grundfjeld. Søer og elve udgør næsten 10 % af Sveriges areal.

AKTIVITETER

Der er masser af idéer at tage fat på, hvis I vil holde møde, løb eller måske en hel weekend med Norden som tema.

MØDE

Hvad med en nordisk madaften hvor I laver nordiske specialiteter og inviterer alle forældrene i tropen? I kan både lave den lækre mad og den lidt mere specielle! I kan slutte med at danse om en midsommerstang – selvfølgelig bygget af rafter, og der skal leges nordisk inspirerede lege, som du kan finde her på siden.

LØB

Norden er oplagt til et tema-løb. Tag udgangspunkt i geografi, natur og dyr, som vi har brugt her i bladet. Spejderne skal klare sig imod bjørneoverfald, kende forskel på fugle og blomster fra Norden, bygge en hundeslæde af rafter, tegne flagene eller nævne

landene i rækkefølge efter størrelse. Hver post har selvfølgelig et land som tema, og det gælder om at nå hele Norden rundt.

WEEKEND

I en spejderweekend kunne man tage fat i Nordens historie – måske skal man følge i vikingernes fodspor, plyndre, bygge vikingskibe, kaste med økser og brygge mjød mens man hører historier fra Saxo og nordisk mytologi. Man kan også tage fat i krigene i Norden – måske kan Danmark vinde Norge tilbage i en fodboldkamp? Eller man skal afholde Melodi Grand Prix – med udklædning?

BJØRNE-FØDSEL

Første deltager lægger sig på ryggen, næste deltager ligger så på tværs over ham, mave mod mave. Sidste deltager lægger sig ovenpå igen, også på tværs. Nu skal den midterste deltager prøve at møffe sig ud, og de andre skal forhindre det. Ingen bid, spark og andet snyd!

HOLD SVENSK MIDSOMMERFEST

Midsommerdag er en lørdag i juni. Lav en majstang, der pyntes med blomster, blade og grene, blomsterkrans i håret og lav svensk mad: sild med nye kartofler og dild og spis jordbær med fløde, dans om midsommerstangen og syng viser.

FINSK RUNDBOLD

Spilles som almindelig rundbold, men når indeholdet når hjem til basen skal de hoppe over alle deres holdkammerater som har lagt sig på række på jorden. Når udeholdet skal smide bolden hjem til basen, skal de stå på en række og trille bolden igennem benene fra bagerste spiller. Lav ikke banen for stor.

KIMS-LEGE MED NORDISK TEMA

Hør forskel på de nordiske sprog i en hørekins, smag på og duft til nordisk mad i smagskims og lugtekims.

FOLKEDANS

Prøv at danse færøske folkedanse! Du kan finde videoer på YouTube der viser hvordan man gør, eller du kan læse en guide her:

JEG MELDER KRIG

Tegn en stor kridtcirkel på noget asfalt, tegn en mindre cirkel på 50 cm i diameter i midten af den store cirkel. Den store cirkel indeles i et felt til hver deltager, på samme måde som en lagkage. Skriv de nordiske landes navne i hvert felt. Når legen starter, står alle i deres felt parat, til at løbe. Hvis Danmark starter, siger han fx: "Jeg melder krig mod ... Sverige!". Alle spæner ud af cirkelen, undtagen Sverige, som spæner ind i den midterste cirkel og råber "STOP!". Nu må Sverige tage tre lange skridt og spytte én gang, og skal fra spytklatten, med den ene fod på klatten, prøve at nå én af de andre. Begge må vride og vende sig, men må ikke flytte mere end én fod! Lykkes det Sverige, må han tage et stykke af landet fra den person han kunne nå. Når man skal tage land fra hinanden, skal man stå på én fod i midtercirkelen, og tegne en streg fra grænsen og så langt man kan nå uden at miste balancen. Herefter skriver man sit landenavn i feltet. Når man har erobret land, må man også stå i det felt. Legen slutter, når et land er udslettet, eller til der kun er én deltager tilbage.

CODE LINKS

dr.dk/Undervisning/Norden
norden.org/da/fakta-om-norden

QUIZ

1. HVOR MANGE LANDPATTE-DYR ER DER PÅ GRØNLAND?
a. 8
b. 15
c. 25

3. HVAD ER EN FLYVEFREJA?
a. En færørisk fugl
b. Det betyder stewardesse på finsk
c. Det er gudinden Freja i fugleham

2. HVAD ER ET ANDET NAVN FOR EN SØPAPEGØJE?
a. Lunde
b. Lomvie
c. Mallemuk

5. HVEM OPFANDT LYNLÅSEN?
a. En nordmand
b. En islænding
c. En svensker

4. HVEM KOM FØRST TIL AMERIKA?
a. Erik den Røde
b. Leif den Lykkelige
c. Christoffer Columbus

6. HVILKET PUNKT ER DET HØJESTE I ALLE DE NORDISKE LANDE?
a. Gunnbjørns fjeld i Grønland
b. Hvannadalshnjúkur på Island
c. Kebnekaise i Sverige

7. HVAD HEDDER FÆRØERNES HOVEDSTAD?
a. Mariehamn
b. Torshavn
c. Klaksvig

8 HVOR LIGGER EUROPAS STØRSTE GLETCHER?
a. I Grønland
b. På Island
c. I Norge

10. HVOR MANGE SØER HAR FINLAND?
a. 1.000
b. 80.000
c. 188.888

9. HVORNÅR ER GRØNLANDS FLAG FRA?
a. 1885
b. 1855
c. 1985

MINI-PARLØR

GRAZATs store mini-parlør guider dig igennem de nordiske sprog! Nogen af dem lyder næsten som dansk, og andre bruger bogstaver vi slet ikke har i alfabetet. Ålandsk er ikke med – for man taler svensk og finsk på Åland.

DANSK	NORSK	SVENSK	FINSK	GRØNLANDSK	FÆRØSK	ISLANDSK
Hej	Hei	Hej	Terve	Aluu	Hey	Hej Hæ
Farvel	Ha det bra	Hej då	Näkemiin/Heippa	Iniilluarit	Farvæl	Bless
Jeg hedder	Jeg heter	Jag heter	Minun nimi on	Uanga ateqarpunga	Eg eiti	Ég heiti
Ven	Venn	Vän	Ystävä/Kaveri	Ikinngut	Vínur	Vínur
Dansker	Dansker	Dansk	Tanskalainen	Qallunaaq eller Danskeq	Danskari	Dani
Spejder	Spejder	Scout	Partiolainen	Speideri	Skóti	Skáti
Tørklæde	Skjerf	Scarf	Huivi	Qungasequt	Turruklað	Trefill
Lejr	Leir	Läger	Leiri	Aallaarsimaarfik	Lega	Tjaldubúðir
Telt	Telt	Tält	Teltta	Tupeq	Tjald	Tjald
Syng	Syng	sjunga	Laulaa	Erinarsorneq	Syngja	Syngja
Bål	Bål	Lägereld	Nuotio	Ikumatitaq	Bál	Bál
Økse	Okse	Yxa	Kirves	Ulimaat	Øksa	Öxi
Brænde	Brenne	Ved	Halko/Klapi	Ikuallattoq	Brenni	Brenni
Patrulje	Patrulje	Patrull	Partioida	Sinngup puua	Patrulja	Gæsla
Sovepose	Sovepose	Sovsäck	Makuupussi	Qaammartartaq	Soviposi	Svefnpoki
Lommelygte	Lommelykt	Ficklampa	Taskulamppu	Qasuvoq	Lummalykt	Vasaljós
Træt	Trett	Trött	Väsynyt	Perlilertoq	Troytt	preytt (kvinde) preyttur (mand)
Sulten	Sulten	Hungrig	Nälkäinen	Svangur	Svangur	Svöng (kvinde) Svangur (mand)
Glad	Glad	Glad	Iloinen	Nuannaartaq	Glaður	Glöð (kvinde) Glaður (mand)
Sur	Sur	Sur	Vihainen	Kamattoq	Súsur	Fúl (kvinde) Fúll (mand)

OPGAVER

ORDGÆTTERI

Gæt ordene herunder, og skriv svaret udfor det rigtige tal i felterne ovenfor. Alle ordene har noget at gøre med norden, og du kan finde hjælp rundt omkring i bladet.

På den lange led

4. Farligt dyr med skarpe tænder
9. Kæmpestore isklumper der bevæger sig
10. Landet med Europas største gletsjere
11. De er høje, stejle og mange tusind år gamle
12. Kæmpekat
14. Et langt land mod nord
16. Det land hvor du bor
17. Julemandens trækdyr
18. Lille øgruppe midt i det store hav
19. Stor, blød men farlig bamse

På den høje led

1. Der hvor solen aldrig går ned om sommeren
2. Tørret hvalhud med spæk
3. Andet navn for sæpapegøje
5. Små boller som man spiser i Sverige
6. Kæmpedyr med store horn
7. Landet med de tusind søer
8. Det mindste land i norden
9. Verdens største ø
13. Det nordiske land tættest på Danmark
15. Lille dyr som samler nødder

GÆT ET FLAG

Kan du gætte, hvilke flag blomsterne skal forestille?

Du kan få hjælp ved at kigge på flagene på side 4-5.

